

Caracterizarea lui Zoe Trahanache din comedia O scrisoare pierduta de Ion Luca Caragiale

Comedia "O scrisoare pierduta", reprezentata scenic in 1884, este o comedie realista de moravuri politice si ilustreaza dorinta de parvenire a burgheziei in timpul campaniei electorale pentru alegerea de deputati. Pe fondul agitatiei oamenilor publici se nasc "intelectuali independenti" si membrii partidului de guvernament, personaje ridicole puse in situatii comice, cu scopul de a satiriza moravurile politice ale vremii. Comedia are in componenta sa un singur personaj feminin, Zoe, sotia celui mai influent om din judet, Zaharia Trahanache (dupa cum rezulta din lungul sir de "comitete si comitii" al caror "prezident" este mentionat in lista de personaje). Desi politica era o preocupare strict barbateasca, Zoe are o importanta decisiva atat in declansarea peripetiilor, cat si in vesela impacare generala din final.

Actiunea se petrece in capitala unui judet de munte, unde grupul detinator al puterii (Trahanache-care are mai mult un rol reprezentativ, ca prezident-, Tipatescu-prefect, detinatorul puterii executive-, Farfuridi si Branzovenescu-cei doi avocati-) isi vede linistea amenintata de grupul advers condus de avocatul Catavencu, dornic sa sparga monopolul puterii. In ciuda faptului ca initiatorul acestei miscari contestatare si-a creat zgomotoase si atragatoare instrumente de propaganda si influentare a electoratului, un ziar combativ "Racnetul Carpatilor", si o societate cu o denumire ridicol-bombastica, adevarul e ca sansele de reusita in alegeri sunt conditionate de sustinerea grupului advers.

Zoe e cea mai castigata din mentinerea neschimbata a situatiei, fiindca detine controlul atat asupra lui Trahanache, in calitate de sotie tanara, cat si asupra prefectului, cu care intretine o legatura amoroasa de vreo opt ani. Dar tocmai propria-i neglijenta (pierderea scrisorii amoroase de la Tipatescu) ii pericliteaza statutul. Actul intai arata tocmai efectele perturbatoare ale neglijentei ei, deoarece dupa ce pierde scrisoarea, ea este gasita de Cetateanul turmentat, care o "pierde" pentru ca i-o fura Catavencu, acesta o pierde la randul lui si o gaseste din nou Cetateanul turmentat, care i-o inapoiaza "adrisantei", inchizand astfel cercul.

Catavencu, cand a avut scrisorica de amor in posesie, a folosit-o ca obiect de santaj, chemandu-l pe cei doi soti pe rand, la sediul ziarului. De la inceput, Zoe se vede scutita de a face fata reprosurilor batranului ei sot, care nu numai ca nu e dispus sa dea crezare adevarului infatisat negru pe alb in biletul compromitator, dar ar face tot posibilul ca sotia sa sa nu afle, ca sa o menajeze. Marea problema a Zoei ramane Tipatescu, pentru care sustinerea lui Catavencu este inacceptabila din orgoliu si pentru ca si-ar asuma un risc major in privinta carierei sale politice.

Pentru Zoe insa toate disputele politice sunt "mofturi" ale barbatilor, cand este in joc reputatia ei. Este o luptatoare hotarata si foloseste tot arsenalul de arme feminine ca sa-si salveze onoarea, de la rugaminti la plans si la santaj sentimental. Singura concesie pe care o face este aceea de a astepta sa vada daca solutia lui Tipatescu va da roade. Cand insa Ghita se intoarce de la

perchezitionarea casei lui Catavencu (arestat din ordinul lui Tipatescu) fara sa fi dat de scrisoare, pentru Zoe e clar ca amantul ei trebuie sa negocieze, lucru pe care acesta il si face. Prezenta ei in apropierea celor doi adversari e singura in masura sa puna stavila degenerarii negocierii intr-o incaierare si, cu toata furia lui, Tipatescu ii face Zoei pe plac.

Pe tot parcursul acestor agitate evolutii se poate remarca din atitudinea celorlalte personaje ca nimeni nu se indoieste ca adevaratul centru de putere al judetului este Zoe. Astfel, cea dintai aparitie a ei, care genereaza un intens comic de situatie in afara dialogului, il pune pe Ghita Pristanda intr-o mare incurcatura, intrucat primise ordin de la Tipatescu sa o anunte pe Zoe ca nu poate veni la dejun, dar aceasta, care se afla deja in casa prefectului, intr-o camera alaturata, asteptand sa plece sotul ei, ii face semn sa vina la ea. Ghita se indreapta cand spre iesire, cand spre interiorul casei, spre surpriza lui Tipatescu, dar in cele din urma asculta de semnul Zoei. Ori de cate ori umilul politai, care cunoaste toate secretele mai marilor sai, primeste ordine contradictorii de la acestia, el il executa cu prioritate pe cel al Zoei. Oricat de furiosi ar fi Farfuridi si Branzovenescu pentru ca nu sunt partasi la deciziile care se iau, in momentul in care Trahanache aduce in discutie fidelitatea absoluta a sotiei sale, cei doi se grabesc sa il asigure de respectul lor total pentru ea, desi cunosteau si ei, ca toata lumea buna a targului, vechea ei legatura cu prefectul.

Atitudinea cavaleareasca a tuturor barbatilor fata de Zoe este in parte explicabila prin imaginea-cliseu a femeii, ca faptura plina de sensibilitate, slaba tocmai datorita acestui fapt, pe care barbatul trebuie sa o ocroteasca si sa o menajeze. Zoe adopta, cand e cazul, atitudini si comportamente potrivite acestui cliseu si le utilizeaza ca instrumente in manipularea barbatilor. Astfel, cand Trahanache se intoarce pe neasteptate la Tipatescu si da peste ea, venita sa discute cu amantul santajul lui Catavencu, Zoe lesina, provocand ingrijorarea "prezidentului" si reprosurile lui la adresa prefectului care nu respectase consemnul de a pastra secretul fata de Zoe care e "simtitoare".

Tinand cont de natura relatiilor din acest triumphi, situatia este de un comic intens, mai subliniat prin faptul ca prefectul crede si el in lesinul Zoei, desi cu cateva secunde inainte ea nu daduse nici un semn de slabiciune. De altfel, "coana Joitica", dupa cum o numesc cei mai multi, numai slaba nu e. O dovedeste felul in care actioneaza la santaj, decizia ei ferma de a obtine scrisoarea cu orice pret: desi in epoca femeile nu aveau dreptul la vot, ea isi impune candidatul, pe Nae Catavencu, in numele unui interes strict personal, de a capata scrisoarea de amor "Da, il aleg eu. Eu sunt pentru Catavencu, barbatul meu cu toate voturile lui trebuie sa fie pentru Catavencu. In sfarsit, cine lupta cu Catavencu lupta cu mine".

Faptul ca sub presiunea situatiei isi exteriorizeaza emotiile uneori in chip isteric trecand de la plans la atitudini sfidatoare, cum o face in finalul actului al doilea, nu trebuie sa induca in eroare. Daca pe parcursul actului al treilea rolul Zoei este cu totul modest, in ultimul act ea va demonstra ca este "dama buna" asa cum o complimenteaza Cetateanul turmentat. Cu toata marea ei neliniste si agitatie determinate de disparitia lui Catavencu cu tot cu scrisoarea compromitatoare, ea il primeste cu deferenta, ca o doamna de lume, pe neasteptatul oaspete si proaspatul ales

Agamemnon Dandanache, dar mai ales comportamentul fata de Catavencu este reprezentativ.

Dupa o prima reactie de scorpie veninoasa la aflarea vestii ca scrisoarea ei fusese pierduta, indata ce o reprimeste de la Cetateanul turmentat, Zoe il iarta pe Catavencu, insa nu atat din bunatate -cum sustine ea- , ci si dintr-o doza de calcul: directorul "Racnetului Carpatilor" se dovedise un ambitios abil, un orator cu priza, asa incat transformarea lui din adversar in partizan este mai utila pentru toata lumea. Faptul ca acesta comisese o fraudă nu reprezinta un impediment pentru Zoe: la fel ca toti ceilalti, "dama buna" este cu totul indiferenta fata de orice fel de principii.

In aceasta comedie de moravuri care satirizeaza viata politica, tanara "Joitica" este, contrar aparentelor, o sotie utila nevoilor lui Trahanache, ajuns la varsta zahariselilor si a tabieturilor. Tanarul Tipatescu a ramas in judet la insistentele ei, ratand ascensiunea in cariera. Este cocheta, inteligenta, autoritara, voluntara , ambitioasa si isi impune vointa in fata oricui. Cand este stapana pe situatie devine buna, iertatoare, toleranta. Isi intemeiaza linistea si fericirea pe batranul, bogatul si influentul ei sot si pe mai tanarul si capabilul ei amant, cu totul robit de farmecele ei. In elita capitalei de provincie cuplul perfect inseamna, de fapt, un triumphi. Zoe e artizana lui. Ea este singurul personaj feminin al lui Caragiale care reprezinta dama distinsa din societatea burgheza, nefacand parte, ca celelalte eroine, din lumea mahalalelor.